

8. National Geographic. — 2013. — Jun. — С. 52.
9. National Geographic. — 2014. — Mar. — С. 41.

Мар'яна Комариця

100-ЛІТТЯ «РУСАЛКИ ДНІСТРОВОЇ»
У СВІТЛІ ГАЛИЦЬКОЇ ПРЕСИ

Синтезовано політичне й мистецьке начала процесу національного відродження, започаткованого виходом альманаху «Русалка Дністровая», у шашкевичівському дискурсі в галицькій пресі 1937 р.; сформовано ювілейну панораму крізь призму наукових статей та інформаційних матеріалів.

Ключові слова: «Русалка Дністровая», Маркіян Шашкевич, Іван Вагилевич, Яків Головацький, 1937 р., галицька преса.

Синтезировано политическое и художественное начала процесса национального возрождения, основанного выходом альманаха «Русалка Дністровая», в шашкевичевском дискурсе в галицкой прессе 1937 г.; сформировано юбилейную панораму сквозь призму научных статей и информационных материалов.

Ключевые слова: «Русалка Дністровая», Маркиян Шашкевич, Иван Вагилевич, Яков Головацкий, 1937 г., галицкая преса.

We synthesize political and artistic elements of the process of the national revival, initiated by the release of the Almanac «Rusalka Dnistrovaia», within the Shashkevych's discourse in Galician press of 1937, the anniversary panorama is created using the scholarly papers and information materials.

Key words: «Rusalka Dnistrovaia», Markian Shashkevych, Ivan Vahylevych, Yakiv Holovatskyi, 1937, Galician press.

Століття «Русалки Дністрової» (1837) актуалізує діалектику початку й кінця, дихотомію хронотопу: з одного боку, євангельське «спочатку було Слово», що не раз постає в ювілейних статтях про альманах, а з іншого — «судилося нам послідніми бути»... Але те ж Євангеліє свідчить, що «останні стануть першими», адже слово «часто... навіть сильніше від сили оружа, — бо розбуджує мільйони людських сердець до нового, кращого життя» [15], — декларує ювілейна передовиця газети «Христос Наша Сила». Руська Трійця започаткувала новий виток розвитку українського національного

життя, як суспільно-політичного, так і літературного, а сторіччя цієї події дало нагоду оцінити підсумки досягнутого (популярна сьогодні практика оцінювати перші 100 днів роботи урядовців, на жаль, має мало спільного з подібним підсумком — не так у часових, як у духовних вимірах).

Майже всі галицькі часописи відгукнулися у той чи інший спосіб на ювілей альманаху, вмістивши історичні, літературознавчі й публіцистичні статті, художні твори, зокрема, вийшла друком ювілейна одноднівка «У століття Русалки Дністрової». Підтримку ідеї такого видання засвідчує чималий список жертводавців, уміщений на останній сторінці: скромні «датки» від кількох копійок до кількох золотих, складені членами читалень Золочівської філії товариства «Просвіта» (разом 116,54 зол.), уможливили появу на світ одноднівки й актуалізували євангельську притчу про ті зерна, що впали на добру землю й дали щедрі плоди. Зміст часопису склали вірш Романа Завадовича «1837—1937», художньо-публіцистичні виступи Богдана Гошовського й Володимира Ковальчука, статті Івана Брика й Миколи Андрусяка про зріст національної свідомості серед українців Галичини у 1772—1837 рр. і революційну роль Маркіяна Шашкевича в процесі її формування та розвитку. М. Андрусяк, подаючи панораму діяльності українського греко-католицького духовенства й селянства у кінці XVIII — на початку XIX ст. й еволюцію розвитку його національної свідомості, відзначав внутрішню суперечність між ідеологічними переконаннями та способом життя тогочасних культурних діячів: «Але [Лев] Шептицький, [Михайло] Гарасевич і [Іван] Могильницький, хоч обстоювали національну єдність галичан із придніпрянськими українцями та окремішність від поляків, все таки в приватному й публічному житті вживали польської мови; цією мовою виголошували греко-католицькі священники також свої проповіді по церквах. Пролім на мовному фронті в Галичині зробили щойно в 30-их рр. XIX ст. три питомці львівської духовної семінарії Маркіян Шашкевич, Яків Головацький та Іван Вагилевич, що рішилися ввести українську народню мову до літератури й інтелігентних кругів на місце панівної до того часу польської мови» [1, с. 12]. Непевність у силах власної нації змушувала більшість представників української політичної та релігійної еліти Галичини орієнтуватися на австро-угорський уряд, але, бачачи, що

він «віддав їх на поталу поляків» [1, с. 10], — ставати через зневіру на ще більш згубний шлях москвофільства.

Для українців насправді став трагедією факт, що із трьох членів Руської Трійці лише один залишився вірним декларованим гаслам, перш за все з огляду на його типовість, бо для певної світоглядної доктрини значно меншу небезпеку становить зовнішній ворожий наступ, «зате ж дуже легко може її вбити той, хто її створив чи видвигнув». Та й не сама ідея стала рушієм національного відродження, наголошував Осип Боднарівич у статті «Піоніри: з приводу століття появи “Русалки Дністрової”», вміщеній у часописі «Назустріч», а її реалізація у самопосягати й безперервному служінні, бо «якби доля народу кращала від самої видвигненої ідеї, то ми хтозна чи не були б сьогодні найпередовішим народом» [3].

Опираючись на два хрести української нації — на Білій горі та на Маківці, узагальнила сторічний підсумок з часу появи «Русалки Дністрової» редакція часопису «Новий Час». Незважаючи на те, що польські сучасники М. Шашкевича називали ідею державної самостійності українців утопією, все ж «від перших відрухів пробудження з вікового сну, крізь процес самопізнання й самоокреслення, аж до... універсалів української Державної Влади» насправді піднято духовну будівлю нації дуже високо. Бо, з одного боку, реакція мала на меті отруїти зневірою не тільки серце Маркіянове, а й наступних поколінь українців, а з іншого — «віра, що не завела Маркіяна Шашкевича, перемогла... куди грізніші підшепти ворогів» [17].

Містичну єдність слова та чину засвідчувало щорічне паломництво на Білу Гору в Підлиссі, де поруч стояли два хрести: кам'яний — на могилі М. Шашкевича та березовий — на могилі невідомого стрільця. 1937 р. в урочистостях взяли участь понад 30 тисяч осіб, святкова архієрейська Літургія відбулася за участі єпископа Никити Будки, проповідь виголосив о. Володимир Лиско, а від імені організаторів привітав гостей голова організаційного комітету Теодор Ваньо. Євангельський вислів про слово як першопочаток світу та всіх явищ у ньому дуже доречний, на думку В. Лиска, в контексті розмови про Руську Трійцю, бо «якщо можна порівнювати Божі діла з людськими, то ті слова Св. Євангелії як не можна краще подають зміст і значіння праці й творчости Маркіяна Шашкевича» [12].

Універсалізм слова аналізує Микола Гнатишак у статті «Проповіді о. Маркіяна Шашкевича: з нагоди 100-ліття галицько-укра-

їнського відродження», опублікованій на шпальтах тижневика «Мета». Настрій ювілейних святкувань зацікавлює інші сфери діяльності М. Шашкевича, хоча «у своїх проповідях [він] також виявив чимало літературного хисту, а ідейним їх підкладом сильно підкреслив релігійно-моральні, християнські підстави цілої своєї діяльності». Коротка авторська ретроспекція до часу попереднього ювілею актуалізувала слова Омеляна Огоновського: «Пятьдесят літ минуло від того часу, як у Галицькій Русі ринуло живучою водою з керниці, котру в давній давнині заткано із-за того, що струя каламутної ріки здавалася бути лучшою, ніж водиця з чистого джерела» [8].

М. Гнатишак, аналізуючи проблематику міжвоєнних шашкевичезнавчих досліджень, зокрема ювілейних, із жалем констатував у статті «Ідейні основи творчості Маркіяна Шашкевича», вміщеній у кварталнику «Слово», що більшість із них мають позалітературний характер, зосереджують увагу на суспільно-політичних проблемах — «довкруги починів національного й літературного відродження в Галичині» [6, с. 28]. Власне літературна творчість М. Шашкевича залишалася неначе в тіні, поза обрієм інтересу вчених як предмет спеціального дослідження. М. Гнатишак трактував творчість поета як синтез новаторства й традиції та водночас як синтез формально-естетичної і ідеологічної методологій: «Оце підкреслення традиціоналізму творчих ідей Шашкевичевих, а з другого боку його духового, не лише мовного, новаторства, — це й є та на перший погляд протирічна, але в дійсності гармонійна ідеологічна база, що на її основі можна правильно зрозуміти духа Шашкевичевої поезії» [6, с. 32]. На ще вищому рівні узагальнення ця ідеологічна база потрактована як необхідність зміни вектора літературознавчих досліджень загалом: переходу від історії літератури й джерелознавства до літературознавства як позаісторичної систематичної науки. Надмірна увага до просвітньої і суспільно-політичної діяльності М. Шашкевича зумовила брак студій про його літературну спадщину, недостатньо вивченими залишалися питання реєстру публікацій, їх хронологічної систематизації, упорядкування повного зібрання творів поета.

Прагнучи спростувати поширену тезу про тужливий характер творчості поета, М. Гнатишак у цитованій статті наголошує, що саме творам патріотичної тематики найбільше властивий оптимістичний

тон, тому вірш «Веснівка» доречніше трактувати як інтимну алегорію, а не як соціальну. До слова, дискусії довкола інтерпретації цієї поезії тривали ще з ХІХ ст.: якщо Омелян Огоновський вбачав у ній проєкцію на особисту долю поета, то Михайло Пачовський — на поетичну творчість і громадську діяльність загалом. Згодом дискусію було розвинуто на новому витку наукової аргументації з залученням нових інтерпретаційних граней. Так, відгомін «Веснівки» простежувався, наприклад, у Франкових творах, бо «така вже доля літературних шедеврів — формувати навколо себе своєрідне магічне силове поле, що підсвідомо втягує у сферу свого впливу...» [13, с. 260].

Підґрунтя мотивації М. Гнатишака з'ясовує інша стаття — «Поет і його невмируще слово», надрукована того ж ювілейного року в журналі «Дзвони», автор якої накладає типологічну схему Е. Кречмера на опис портрета й психотипу Маркіяна та виділяє три психічні обличчя поета, власне дві маски — меланхолійно-сентиментальну (виявилася здебільшого в ліриці), весело-дотепну (в товаристві найближчих друзів) і «справжнє психічне обличчя», що проявлялося «в моментах запалу й патріотичного пориву — це оця “сильна душа” (за описом Якова Головацького)» [7, с. 251]. М. Шашкевич зарахований до типу астеників, для яких характерна душевна скритність, неможливість «прочитання» з товариської поведінки психічного життя. Ці типологічні студії і є підґрунтям висновків М. Гнатишака про перевагу духовної сили, енергії й пафосу боротьби, а не песимізму у творчості М. Шашкевича. Водночас аналіз творчої постаті М. Шашкевича у світлі типологічної схеми В. Дільтея спонукав М. Гнатишака до висновку про специфічний психотип — поміж об'єктивно-ідеалістичним і чисто ідеалістичним: «В цьому освітленні — виринає перед нами не скарикуризована різними дослідниками, а правдиво велична постать Маркіяна Шашкевича» [7, с. 253].

М. Шашкевич дав напрям для розвитку не тільки літератури, ствердивши її перспективність і модерність лише на органічному мовному ґрунті, а й освіти, громадсько-політичної діяльності, довів універсальність впливу Церкви на розвиток нації. Дещо антитетичними на цьому тлі є базові твердження статті Є. Ю. Пеленського «“Русалка Дністрова”: З нагоди вистави в Національному Музею», однак суперечність така доволі позірна. По-перше, «Русалка Дніст-

рова» не виросла з місцевої галицької традиції, бо її у той час, по суті, не було, а тогочасне письменство як високого, так і низького стилю майже не виходило поза релігійну сферу; по-друге, творці альманаху не були геніальними, тому не йдеться про абсолютну вартість їх творів, а лише про те, що вони своєчасно відчули дух доби, зуміли зібрати в одне ціле всі течії та стремління й «окрилили це щирим чуттям гарячого серця» [16, с. 143]. Тому, на думку Є. Ю. Пеленського, доречніше наголосити на впливі традицій літератури Наддніпрянщини, адже на той час у Галичині вже були відомими «Енеїда», «Слово о полку Ігоревім», збірники записів народних пісень. Зрештою, афористичний вислів «Судилося нам послідніми бути» свідчить про загальнослов'янський контекст розуміння власної творчості членами Руської Трійці.

Аналізуючи тогочасні тенденції серед слов'янських народів, перш за все тенденцію повернення до народної мови, І. Брик у статті «“Русалка” і слов'янське відродження», опублікованій на сторінках місячника «Життя і Знання», відзначав тяжіння діячів Руської Трійці до синтезу: ознайомлення як зі слов'янськими науковими джерелами, так і з українською історичною та фольклорною спадщиною. Руська Трійця «прочистила своєю “Русалкою” й цілою працею вкритий бурянами й бодяччям шлях, яким український народ знову ввійшов у коло культурних європейських народів» [4].

Якщо в цитованому дослідженні І. Брика домінує ідея синтезу, то Василь Щурат зупиняється на дослідженні того резонансу, що здобула невелика за розміром, однак велика духовно книжечка у статті «Перші голоси про “Русалку Дністрову”», опублікованій в «Житті і Знанні». Вчений згадує про відгуки Антона Могильницького, Михайла Максимовича, Вацлава Мацейовського та ін. Серед цих голосів однією з перших з'явилася 18 квітня 1837 р. публікація у часописі «Сербські Народні Листы», в якій зазначено, зокрема, що видана цього року в Буді «Русалка Дністровая» — це найновіша руська книжка, написана народною мовою, і тому заслуговує на увагу прихильників слов'янського письменства. Особливий інтерес становив той факт, що, крім українських народних пісень і перекладів, тут було вміщено також сербські й чеські народні пісні (у рекламі зазначено ціну видання й адресу редакції сербського часопису в Пешті, де можна було придбати альманах). Згадану замітку відразу

ж передрукував віденський «Wiener Allgemeine Theaterzeitung», за публікацією якого й подано цитування. В. Щураг вбачав важливість пресового резонансу перш за все в тому, що він додав Руській Трійці «духа після хвилинного пригноблення з приводу конфіскації книжки й після того, як влада потягла членів її до відповідальності» [22]. Шкода лише, що ті голоси «пізніше пішли в забуття», а вони свідчили про виняткову роль альманаху в національному відродженні не тільки українців, а й усіх слов'ян.

Петро Ісаїв прагнув вписати діяльність М. Шашкевича не лише у загальнослов'янський, а й у загальноєвропейський контекст: аналізуючи форми реалізації національної ідеї у статті «Духові течії в Європі за Шашкевича», він зазначав у журналі «Дзвони», що ця ідея набувала іноді ширших рамок — пангерманізму в Німеччині та панславізму в Європі. Парадоксальність змін доби ідеалізму добою раціоналізму і, навпаки, повалення монархій в ім'я демократії, а потім заміни її авторитарними чи навіть тоталітарними режимами, лібералізація національних питань аж до відокремлення держав із подальшою боротьбою проти лібералізму як ворожої до національної ідеї течії — цей своєрідний калейдоскоп історичних епох віддзеркалює динамізм людського духу в пошуку універсальних суспільних систем [11].

Культ М. Шашкевича, що особливого розквіту набув у першій половині ХХ ст. (нагадаємо: 1911 р. припадало 100-річчя з дня його народження), суттєво відрізнявся за характером від культу Шевченка чи ж культу Франка. Перш за все він мав регіональний характер, оскільки на Сході України місія «зачинателя нової української літератури» належала Івану Котляревському. На думку Дмитра Чижевського, поезія М. Шашкевича не могла стати популярною у Великій Україні з огляду на мовні особливості. Велика кількість незрозумілих для читача з Наддніпрянщини діалектних слів, відмінності в наголосах заважали сприйняттю поетичного тексту: «Лише тепер, — зазначав вчений, — з розвитком уживання діалектів у модерній поезії, поезія Шашкевича (і інших представників галицької романтики) могла б знайти розуміння на Великій Україні» [21, с. 388—389].

Натомість Микола Євшан вбачав причину відмінностей між культурою М. Шашкевича і Т. Шевченка у сфері не мовно-регіональ-

ній, а в релігійно-моральній. Бо коли «сам Шевченко мусів бути майже до останнього часу цензурований самими українцями», а в Галичині на початку ХХ ст. окремі його твори навіть не рекомендувалися для виконання учнями на святкових вечорах, то творчість М. Шашкевича не могла бути приводом до подібних дискусій. «Ані в його характері особистім, ані в його творах не було нічого скомплікованого, проблематичного, нічого, що могло б кинути найменшу тінь на його постать... Тому так однодушно прийняло його українське громадянство в Галичині, поставило його на чолі борців за народну справу» [10, с. 33], — наголошував М. Євшан. Справді, шашкевичівські свята тісно пов'язували національний і релігійний аспекти в той час, коли, скажімо, питання «Шевченко і релігія» чи «Франко і релігія» викликали тривалі дискусії на сторінках галицьких періодичних видань першої половини ХХ ст. Поява М. Шашкевича в час, коли рідна мова зберігалася лише «в курних хлопських хатах», нагадувала, за висловом О. Огоновського, очікування євреями Мойсея.

Специфіку діяльності греко-католицької Церкви в Західній Україні та православної Церкви на Сході України порівнював Т. Коструба у статті «У століття “Русалки Дністрової” (1837—1937): Чому українське відродження в Галичині вийшло з кругів духовенства?», опублікованій у «Новій Зорі». Загальновідомим є факт, наголошував учений, що саме духовенство в Галичині очолило «національну справу»: «Могли всі вони працювати так лише тому, що католицька Церква дозволяє кожному народові жити, як йому Бог призначив, і навіть приказує любити свій нарід». На жаль, українські священники православної Церкви по той бік Збруча не мали змоги працювати над національним відродженням, будучи залежними від світської влади, більш того, Церква була «отим всеросійським цементом, що спюював Україну з Московщиною» [14], тому не могли вийти з-поміж православного духовенства ні «Енеїда», ні «Кобзар», так як у Галичині вийшла «Русалка Дністровая».

Статтю «Століття “Зорі” Маркіяна Шашкевича», присвячену ювілею раніших видавничих спроб Руської Трійці, опублікував Михайло Возняк 1934 р. у щоденнику «Діло». Окреслюючи міцні кордони на шляху українського усного й друкованого слова як з боку поляків, так і з боку деяких чільних представників українського

греко-католицького духовенства, надто вірних австро-угорському урядові, вчений вбачав у вимушеній «епопеї» шляху рукопису книги від урядовців до цензорів і навпаки форму певної місійності.

Подібну думку висловив у соті роковини смерті М. Шашкевича патріарх Йосиф Сліпий, промовляючи 1943 р. на Личаківському кладовищі, — важко придумати кращий привід, щоб актуалізувати українське питання в Австро-Угорщині. Те, чого не змогли зробити найвищі церковні й громадські чинники, гурт науковців-богословів у Перемишлі й навіть політики в парламенті, вдалося Маркіяновим творам: «Вони викликали фермент і зворушили плесо забагненого політичного та суспільного життя і змушували найвищі чинники до виміни думок та пристосування до нового факту. Дарма, що відповідь на видання твору була відмовна, та мертву точку зрушено й українську справу висунено на порядок дня». На думку патріарха, успіху справи не шкодила відсутність новочасної політичної програми, навпаки, надто різкі гасла могли оминати серця народу й водночас викликати рішучіший спротив влади. Але Руській Трійці вдалося найважливіше — вони змогли «протиставитися польській і московським течіям і зазначували свою окремішність» [19, с. 200].

А вже за рік до ювілею в галицькій пресі почали з'являтися публікації, що дискутували питання форм святкування, дехто навіть бив на сполох: чи українська громада взагалі пам'ятає про ювілей? Автор статті «Занедбані роковини. Чи будемо святкувати 100-ліття нашого літературного відродження?», опублікованої на сторінках щоденника «Діло», опираючись на хронологію видавничих спроб діячів Руської Трійці від 1833 р., коли готувався до друку «Син Руси», і до 1837 р., коли вийшла «Русалка Дністровая», трактував усе чотириліття (1933—1937) як «ювілейний період», що потребує відповідного вшанування. Відсутність суспільного резонансу викликало тривогу: «Якось так тихо всюди, глухо всюди. Невже ж ми зреклися нагоди використати таку хвилину, щоб промовити до народу, кинути між нього книжки, картки, втягнути його до маніфестацій, зацікавити його минулим, запізнити з відносинами зперед 100 років та вказати на величезне значіння змагань Шашкевича? Чи ми такі перемучені святами, видавництвами та іншою роботою, що не в силі здобутися на велике національне свято?» [20, с. 1]. Серед пропозицій — написання розвідок, які б висвітлювали суспільно-по-

літичне тло в Галичині першої третини ХІХ ст. та вплив «Русалки Дністрової» на події часу «Весни народів», перевидання альманаху фототипічним способом, а також видання творів М. Шашкевича та його побратимів, листівок з портретами діячів Руської Трійці, видами Підлисся тощо. Доречним завершенням святкування був би, на гадку автора, великий «маніфестаційний здвиг» українців Галичини разом із делегатами з еміграції та з-за кордону, відкриття пам'ятника М. Шашкевичу на подвір'ї Національного музею або в межах власності оо. василіан у Львові, чи хоча б відкриття меморіальної дошки. Як прикре свідчення байдужості до власної історії та культури потрактував автор статті й той факт, що неточність, яку допустив Анатоль Курдидик у «Неділі» щодо святкування 100-літнього ювілею альманаху 1938 р., тобто роком пізніше, чомусь залишилася непоміченою як редакцією літературного часопису, так і ширшими колами української інтелігенції.

Усе ж песимізм автора не був виправданий: корпус пресових публікацій засвідчує доволі потужний ювілейний резонанс, перш за все — розуміння механізму суспільної еволюції від культурного до політичного відродження нації: «І коли оглянемося назад, то незважаючи на те, що шлях пройдений українським народом за те століття був тернистий, хоч того століття ми не завершили остаточною перемогою національного генія, так як завершили століття праці інші народи, які збудились до життя в добу Шашкевича, то порівнявши те, чим було українство 1937 року з тим, чим є сьогодні, ми гордо можемо сказати. — Горі імієм серця! Український народ не змарнував того століття...» [2, с. 2].

Успіх діяльності Руської Трійці полягав у тому, що М. Шашкевич опирався на народ як носія духовних скарбів, долучившись до формування, за висловом М. Грушевського, демократичних народницьких течій. Це, з одного боку, вводило українців Галичини в контекст загальнослов'янського національного відродження, а з іншого — збагачувало історичний процес унікальним досвідом боротьби з незворотними, здавалося б, політичними обставинами. Альманах, на думку сучасного літературознавця Ярослава Поліщука, був принципово зорієнтований на втілення народного світосприйняття, бо Руська Трійця «виходила з розуміння народу не як пасивної соціальної сили, не як аморфної пригнобленої маси, яка потребує лише співчуття і благодіяння», а як «невмирущого носія правди, краси, на-

ціональної самобутності, духовної цілісності» [18, с. 604]. Це зумовило культ народного духовного світу й народної мови у творчості представників Руської Трійці, перш за все у творах М. Шашкевича.

А вже 1937 р. редакція «Діла» вмістила в кількох числах розвідку Антона Чарнецького «На слідах Маркіяна... (Причинки до національного відродження Бережанщини)», в якій ідея спадкоємності пов'язана не з топонімічною символікою Білої Гори, а з Бережанською гімназією, де навчався М. Шашкевич, подаючи галерею видатніших постатей, причетних до розвитку українського національного життя у Бережанах. Водночас численні інформаційні повідомлення про ювілейні святкування з доволі типовими назвами «В пам'ять о. М. Шашкевича», «Шкільна молодь у століття “Русалки Дністрової”» тощо, опубліковані в «Ділі», «Новому Часі», «Українських Вістях», «Правді» та інших часописах, доповнювали джерелознавчі розвідки, зокрема Євгена Грицака «Маркіян Шашкевич на основі власних листів: Сторіччя “Русалки Дністрової”». Актуалізація текстів опублікованих ще 1912 р. Михайлом Возняком восьми листів Маркіяна Шашкевича сприяла зверненню уваги серед ювілейного фіміама на живу постать поета з усіма тільки йому властивими рисами характеру, з його органічною жертівністю, любов'ю до ближніх, зрештою, з усіма його життєвими проблемами, які змусили його в молодому віці покинути цей світ, бо «перед нами виринає з листів та сама хрустально чиста й чесна постать поета, що її знаємо з його творчості й цілого життя» [9].

Окремо варто згадати серед ювілейних матеріалів статтю Василя Витвицького «Шашкевича-Матюка “Цвітка дрібная”», що побачила світ на сторінках двотижневика «Назустріч». Цікаво, що музика до пісні писалася під час бурі, коли В. Матюк ішов понад Сян, однак згодом трохи змінив це «чи не найкраще музичне оформлення, якого дочекалися Маркіянові поезії». Оминувши суто музикознавчий аналіз композиції, варто зазначити, що пісня стала звучати не тільки на шашкевичівських, а й на шевченківських концертах, об'єднавши таким чином дві гілки розвитку української літератури. В. Витвицький стверджував, що композитор не раз повертався до цього твору, прагнучи його удосконалити: «Вже на старості літ, у 1910—11 р., недовго перед смертю, переробляв його ще раз на сольоспів в супроводі смичкової оркестри. Між паперами, що переховують в родині Матюків... є автограф, кільканадцять тактів

переробленої в той спосіб пісні з дописаними рукою композитора словами: “На памятку столітних уродин незабутнього Маркіяна Шашкевича”» [5].

Володимир Радзикович виголосив на ювілейному вечорі 18 квітня 1937 р. у львівському театрі промову «Відродини “Русалки”» (текст цієї промови подали «Діло» й «Новий Час»), у якій використав алегорію: «Русалка Дністровая» постає в образі зачарованої царівни, перед якою склав присягу мандрівний лицар зі стародавнього шотландського замку — молодий ідеаліст Маркіян. Можна припускати, що доповідач апелював до іншої відомої алегорії, висловленої О. Огоновським, який сподівався у далекому 1887 році, що через 50 років «при батьківській криниці» живої води красуватиметься святина народної слави, в якій геній Маркіяна святкуватиме з «Русалкою» століття свого весілля. Чи збереглася чистою вода у тій криниці та чи весільний настрій у гостей — судитимуть, мабуть, нащадки в наступні століття.

1. Андрусак М. Національна свідомість серед галичан у 1772—1837 рр. / Микола Андрусак // У століття Русалки Дністрової : ювілейна одноднівка. — 1937. — С. 10—12.
2. Бабій О. Основник Руської Трійці / Ол. Бабій // Українські Вісти. — 1937. — Ч. 85. — С. 1—2.
3. Боднарівич О. Піоніри: з приводу століття появи «Русалки Дністрової» / Осип Боднарівич // Назустріч. — 1937. — Ч. 9. — С. 2.
4. Брик І. «Русалка» і славянське відродження / Іван Брик // Життя і Знання. — 1937. — Ч. 2. — С. 36.
5. Витвицький В. Шашкевича-Матюка «Цвітка дрібная» / Др. В. Витвицький // Назустріч. — 1937. — Ч. 4. — С. 2.
6. Гнатишак М. Ідейні основи творчості Маркіяна Шашкевича / Микола Гнатишак // Слово. — 1937. — Кн. 3. — С. 27—51.
7. Гнатишак М. Поет і його невмируще слово / М. Гнатишак // Дзвони. — 1937. — Ч. 6/7. — С. 248—253.
8. Гнатишак М. Проповіді о. Маркіяна Шашкевича: з нагоди 100-ліття галицько-українського відродження / Д-р М. Гнатишак // Мета. — 1937. — Ч. 17. — С. 5.
9. Грицак Є. Маркіян Шашкевич на основі власних листів. Сторіччя «Русалки Дністрової» / Євген Грицак // Наша Культура. — 1937. — Кн. 11. — С. 428.
10. Євшан М. Критика. Літературознавство. Естетика / Микола Євшан. — К. : Основи, 1998. — 660 с.

11. *Ісаїв П.* Духові течії в Європі за Шашкевича / П. Ісаїв // Дзвони. — 1937. — Ч. 6/7. — С. 253—260.
12. *Катамай Б.* До Твоїх Маркіяне стіп... / Богдан Катамай // Українські Вісти. — 1937. — Ч. 169. — С. 1.
13. *Корнійчук В.* Відгомін «Веснянки» М. Шашкевича у творчості І. Франка / Валерій Корнійчук // Шашкевичіана : зб. наук. пр. — Львів ; Вінніпег, 2004. — Вип. 5/6. — С. 256—261.
14. *Коструба Т.* У століття «Русалки Дністрової» (1837—1937): Чому українське відродження в Галичині вийшло з кругів духовенства? / Т. Коструба // Нова Зоря. — 1937. — Ч. 32. — С. 17.
15. Наш пробудитель // Христос Наша Сила. — 1937. — Ч. 17. — С. 4.
16. *Пеленський Є. Ю.* «Русалка Дністрова»: З нагоди вистави в Національному Музею / Є. Ю. Пеленський // Українська Книга. — 1937. — Ч. 6. — С. 142—148.
17. Підлисса // Новий Час. — 1936. — Ч. 179. — С. 1.
18. *Поліщук Я.* Філософсько-естетична позиція творців «Русалки Дністрової» / Ярослав Поліщук // Шашкевичіана : зб. наук. пр. — Львів ; Вінніпег, 2000. — Вип. 3/4. — С. 604—605.
19. *Сліпий Й.* «Твердне криця душ наших» / митр. Йосиф Сліпий // Золочівщина : її минуле і сучасне / упорядкув. Володимира Болюбаша. — Нью-Йорк ; Торонто ; Канберра, 1982. — С. 198—205.
20. *Т. З.* Занедбані роковини. Чи будемо святкувати 100-ліття нашого літературного відродження? / Т. З. // Діло. — 1936. — Ч. 195. — С. 1—2.
21. *Чижевський Д.* Історія української літератури: від початків до доби реалізму / Дмитро Чижевський. — Т. : Феміна, 1994. — 480 с.
22. *Щурат В.* Перші голоси про «Русалку Дністрову» / Василь Щурат // Життя і Знання. — 1937. — Ч. 12. — С. 341.

Божена Іваницька

РОЛЬ ДРУКОВАНИХ ВИДАНЬ ТОВАРИСТВА
«СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР» У ВПРОВАДЖЕННІ
НОВИХ МЕТОДІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ
В УКРАЇНСЬКИХ СЕЛАХ ГАЛИЧИНИ
У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

Висвітлено значення періодичних видань, досліджено роль видавничої діяльності товариства «Сільський Господар» у пропаганді нових форм і методів роботи, спрямованих на поліпшення добробуту селянства, в західноукраїнському селі.